

Karanlığa Mahkûm Edilen Bir Ülke: Afganistan

1979 yılında dönemin Marksist Afgan hükümetince davet edilen Sovyet Rusya'nın dokuz senelik işgaliyle harabeye dönen Afganistan, yaklaşık çeyrek asır sonra bu sefer de ABD tarafından işgal edilmiştir.^[1] 11 Eylül saldırısının bahane edildiği Afganistan işgalinde, 7 Ekim 2001 tarihinde ABD, "Sonsuz Özgürlük Operasyonu" (*Enduring Freedom Operation*) adı verilen hava operasyonlarını başlatmıştır. Bu operasyona İngiltere, Rusya, Çin ve Türkiye gibi ülkeler de destek vermiştir.^[2] 13 sene boyunca havadan ve karadan birçok askerî operasyona maruz bırakılan Afganistan, ekonomik, siyasal ve sosyal anlamda derin bir çıkmaza sürüklenmiştir. Söz konusu bu iktisadi, içtimai ve siyasal umutsuzluk Afganistan'ı radikal silahlı grupların buluşma noktası haline getirmiştir.

Afganistan'a özgürlük ve demokrasiyi getirmek amacıyla müdahalede bulunduğunu iddia eden ABD, ülke içerisinde hâkimiyet kuramadığı ve kendi kamuoyunda yoğun eleştirilere maruz kaldığı için bölgeden ayrılmak zorunda kalmıştır. Batılı devletlerin reel-politik çıkarları uğruna yıllarca en acımasız saldırılara maruz bırakılan Afganistan, içerisinden daha uzun yıllar çıkamayacağı onarılmaz bir kaosa terk edilmiştir. Rusya'nın ve ABD'nin Afganistan'ı işgal ettiği süre zarfında meydana gelen birçok insan hakkı ihlali de her seferinde hasıraltı edilmiştir.

Batılı aktörlerin emperyalist politikalarının kurbanı olan Afganistan'da siyasal belirsizlikten dolayı ortaya çıkan silahlı grupların çatışmaları ve bu çatışmaların gölgesinde Afganistan halkının yaşadığı acılar, günümüzde dahi devam etmektedir. Yoksulluk ve ölüm oranlarının her geçen gün daha da arttığı bölgedeki iç karışıklıktan en çok etkilenen kesim ise ne yazık ki çocuklardır.^[3] İnsani koşullarda yaşama, barınma ve beslenme hakları ellerinden alınan Afgan çocuklar, eğitim haklarının da ellerinden alınması tehdidi ile karşı karşıyadırlar.

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün yapmış olduğu bir araştırmaya göre Eşref Gani Ahmedzai'nin cumhurbaşkanlığını yaptığı Afgan hükümetine ait güvenlik güçleri, Taliban tarafından hâkimiyet altına alınan bölgelere yaptıkları operasyonlarda askerî üs olarak okulları kullanmaktadır. Son derece sakıncalı olan bu durum, çocukların güvenliklerini riske atmaktadır. Ayrıca çocukların eğitimi için birincil derecede önem arz eden okulların askerî operasyonlarda kullanılıyor olması, binlerce çocuğun eğitim hakkına da engel teşkil etmektedir.^[4] Afganistan'da yapılan bu araştırma, ülkenin güvenlik durumunun gitgide kötüleştiğini, okulların yalnızca Taliban güçleri tarafından değil aynı zamanda Afgan toplumunu korumak için görevlendirilen güvenlik güçleri tarafından da tehdit edildiğini göstermektedir.^[5]

Afganistan'da bitmek bilmeyen çatışma ortamının sebep olduğu bu durum, ülkenin eğitim sistemini yerle bir etmekte ve eğitilmiş nesillerin yetişmesine de engel olmaktadır. Ayrıca bölgedeki radikal İslami grupların kız çocuklarının okumalarına müsaade etmedikleri de acı bir gerçektir. 2010 senesinde, Afganistan güvenlik güçleri tarafından işgal edilen bir okula saldırı düzenleyen Taliban'ın okulun içerisinde yedi polisi infaz ettiği olay, bölgedeki korkunç tabloyu bir kere daha gözler önüne sermiştir. Öyle ki bir okul görevlisi burada yaşanan vahşeti anlatırken, "Öldürülen polislerin duvarlara sıçrayan kanlarını temizleyemediğimizden, duvarları balyozlarla un ufak etmek zorunda kaldık."^[6] demiştir.

2015 yılında meydana gelen bir başka olay da ülkedeki durumun vahametini gözler önüne sermektedir. Eğitimin devam ettiği bir okulu işgal eden hükümete ait güvenlik güçleri, derslerin yapıldığı katın bir üstüne kum torbaları istiflemiştir. Söz konusu durumdan tedirgin olan okul görevlileri derhâl harekete geçerek Kâbil otoritesinden, okullarını işgal eden askerlerin okuldan ayrılmasına ilişkin askerî emir içeren bir mektup talep etmişlerdir. Kâbil otoritesi gelen bu talebi olumlu karşılayarak okulu işgal eden askerlerin okulu terk etmesi gerektiğine dair askerî emri içeren mektubu okula yerleşen askerî birliğin komutanına göndermiş, fakat okulun işgalinde rol alan kumandan söz konusu mektuba itibar etmemiştir. Öğrencilerin sınav zamanı okul görevlileri ve öğrenciler toplanarak bu mektubu yeniden işgalci güvenlik güçlerine takdim etmişler, ancak askerî emre itaat etmeyen güvenlik güçleri, okul görevlileri ve öğrencilerin üzerine ateş açmıştır.^[7]

Hâlbuki eğitim, insanoğlunun barışa, başarıya, refaha kavuşmasını sağlayan, ona hakka, hukuka riayet ederek adil bir düzen içerisinde yaşaması gerektiğini öğreten ve bu uğurda insana rehberlik eden kutsi bir yoldur. Küresel adaletsizlik içerisinde sıkışıp kalmış, gerek ülkeler arası gerekse ülke içi gelir adaletsizliğinde giderek daha fazla açılan makasın kurbanı olan, devletlerin kendi politik çıkarları uğruna görmezden geldikleri terör saldırılarında, savaşlarda ve çatışmalarda her daim mağdur edilen toplumların

içerisinde buldukları bu vaziyeti bir nebze de olsun aydınlatacak olan bu yolda yürüyebilmek ırk, dil, din, cinsiyet farkı gözetilmeksizin herkesin hakkıdır.

Söz konusu bu eğitim hakkı, 1948 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'yle birlikte resmîyette de insani bir hak olarak kabul edilmiştir. Bu durum Birleşmiş Milletler (BM) Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından 1960 yılında imzalanan *Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Uzlaşma Sözleşmesi*, BM Genel Kurulu tarafından 1966 yılında imzalanan *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi* ve 1981 yılında imzalanan *Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi* gibi muhtelif uluslararası anlaşma metinleriyle de doğrulanmıştır.[8]

Uluslararası hukuka konu olan bu metinler, tüm insanların özgür doğduğunu, eşit hak ve itibara sahip olduğunu, kadın, erkek, çocuk; ırk, yaş ve cinsiyet ayrımı yapılmaksızın bütün insanların ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve siyasi haklardan aynı derecede yararlanabileceğini ifade etmekte ve eğitim hakkını ayrıca önemsemektedir.

Söz konusu bu hakların elde edilmesinde yapılacak herhangi bir ayrımcılık, insanın şeref ve haysiyetine aykırılık teşkil etmekte, hak eşitliğini ihlal etmekte, insanların iktisadi, toplumsal, kültürel ve siyasi hayata katılımlarını engellemektedir. Bilhassa eğitim hakkına istinaden, eğitim hakları ellerinden alınan bireylerin ve bireylerin mensup olduğu toplumların refahının gözle görülür bir şekilde azaldığı, söz konusu bu kişilerin kendi ülkeleri ve dünya toplumları için faydalı hiçbir hizmette bulunamadıkları da görülmektedir.

21. yüzyıl, cehaletin ve yoksulluğun birbiriyle doğru orantılı olarak ilerleme kaydettiğini, cehalete mahkûm edilen toplumların on yıllar hatta yüz yıllar sürecek bir bataklığa saplandığını; bu bataklığın binlerce insanın evine, yurduna ve dahi hayatına mal olduğunu bizlere en dehşetengiz tablolarıyla defaten ispat etmiştir.

Bunun en acı örneklerinden birisinin yaşandığı Afganistan'daki eğitim zafiyeti, ülkenin genç dimağlarının körelmesine ve radikalizmin her geçen gün bölgeyi çepeçevre kuşatmasına sebep olmaktadır. Afgan hükümetinin bir an evvel bu konuya çözüm bulması ve okulları askerî üs olarak kullanmaktan vazgeçmesi gerekmektedir. Afganistan'ı yıllar süren işgalleriyle karanlığa mahkûm eden Batı'nın sessizliğiye ne yazık ki yine hiçbirimizi şaşırılmamaktadır.

[1] "Sovyetler Birliği'nin Afganistan'a müdahalesi", https://tr.wikipedia.org/wiki/Sovyetler_Birli%C4%9Fi%27nin_Afganistan%27a_m%C3%BCdahalesi (19.08.2016).

[2] Dicle Sasaoğlu, "Nato Müdahalesi Sonrasında Afganistan", *Bilgesam Analiz/Orta Asya*, No. 1176, 8 Ocak 2014, s.1-2, <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-391-2015010861176.pdf> (17.08.2016).

[3] Afganistan'da yoksulluk en çok kırsal kesimlerde görülmektedir. Şehirlerde yaşayanların %27'si, kırsalda yaşayanların ise %45'i yoksulluk tehdidi ile karşı karşıyadır. Yaşanan iç savaş halinden ötürü yaklaşık 1 milyon kadın dul kalmıştır. Bu kadınlar Afganistan'ın ataerkil toplum yapısı nedeniyle de dışlanmaktadır. Geçimlerini dilencilik yaparak sağlayan bu kadınların yaş ortalaması 35 iken her biri ortalama üç veya dört çocuğa bakmaktadır, bk. <http://www.ruralpovertyportal.org/country/home/tags/afghanistan> (18.08.2016).

[4] Human Right Watch Report, "Afghanistan: Rise in Military Use of Schools, Security Forces, Taliban Threaten Children's Lives, Education", <https://www.hrw.org/news/2016/08/17/afghanistan-rise-military-use-schools> (17.08.2016).

[5] "Education on the Front Lines" Military Use of Schools in Afghanistan's Baghlan Province, <https://www.hrw.org/report/2016/08/17/education-front-lines/military-use-schools-afghanistans-baghlan-province> (17.08.2016).

[6] Human Right Watch Report, "Afghanistan: Rise in Military Use....".

[7] Human Right Watch Report, "Afghanistan: Rise in Military Use....".

[8] A Human Rights-Based Approach to Education For All© United Nations Children's Fund/United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2007, s. 7.